

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 80-047.37-05JAG+PAŠ
Pregledni članak
Review

DOMAGOJ KLIČEK
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dklicek@ffzg.unizg.hr

Primljeno: 01. 03. 2024.

Prihvaćeno: 22. 04. 2024.

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yq32oh8039>

VATROSLAV JAGIĆ U ZNANSTVENIM ISTRAŽIVANJIMA JEVGENIJA PAŠČENKA

Jevgenij Paščenko (1950. – 2021.), hrvatski ukrajinist i slavist, dugogodišnji profesor zagrebačke ukrajinistike, u svojim je znanstvenim istraživanjima posvećenima Vatroslavu Jagiću nastojao rasvijetliti Jagićev stav prema Ukrajincima, njihovu jeziku i kulturi na razmeđu 19. i 20. stoljeća. U njegovu znanstvenu opusu valja istaknuti rad *Vatroslav Jagić i ukrajinska usmena književnost*, a posebno mjesto zauzima svakako studija *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*. Hrvatskog recipijenta Paščenko upoznaje sa širim kontekstom ukrajinske političke misli, a kao dodirne točke Jagića i Ukrajine izdvaja njegovu profesuru na Sveučilištu u Odesi, kao i mentorski rad s ukrajinskim studentima na bečkom sveučilištu, među kojima valja istaknuti veliko ime ukrajinske književnosti i znanosti – Ivana Franka. Jagića će s Frankom vezivati višegodišnje poznanstvo, ali i različiti pogledi na pojedina ukrajinska pitanja. Paščenko se dotiče i zastupljenosti ukrajinske filologije u *Enciklopediji slavenske filologije*, kapitalnom djelu koje je Jagić uređivao. Skreće pozornost i na nastojanja hrvatskog slavista da ukrajinske (*maloruske*) teme budu ravnopravno zastupljene u onodobnim slavističkim izdanjima. Naposljetku, kako bi se u potpunosti mogao razumjeti katkad ambivalentan odnos Jagića prema Ukrajini, Paščenko ističe da su se ovisno o mjestu i vremenu u Jagiću borila dva svjetonazora: onaj znanstvenika koji je Ukrajince smatrao zasebnim etnosom, a njihov jezik zasebnim jezikom, i političara rusofila koji je čvrsto vjerovao u potrebu očuvanja slavenskog zajedništva okupljenog oko Rusije, u potpunosti odbacujući ideju ukrajinske samostalnosti.

Ključne riječi: Jevgenij Paščenko; Vatroslav Jagić; Ivan Franko; ukrajinska filologija; ukrajinsko-hrvatske veze.

1. JEVGENIJ PAŠČENKO – HRVATSKI UKRAJINIST I UKRAJINSKI KROATIST

Jevgenij Paščenko (1950. – 2021.) bio je hrvatski ukrainist i slavist, povjesničar i diplomat. Ukrajinšku filologiju diplomirao je na Sveučilištu Tarasa Ševčenka u Kijevu, a slavistiku u Beogradu. Poslijediplomski studij filoloških znanosti završio je na Institutu za književnost Ukrajinske akademije znanosti, magistriravši temom *Vladimir Nazor i folklorizam u hrvatskoj književnosti* (1982.). Doktorirao je na kulturi baroka na Nacionalnome institutu za kulturu u Kijevu (1996.).

Uz Katedru za ukrajinski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu Jevgenij Paščenko vezan je od njezinih samih početaka. Bio je plodan znanstvenik koji je puno pisao, a u svojim se znanstvenim istraživanjima posebice zanimao za hrvatsko-ukrajinske veze. Uz sve to, bio je neumorni promicatelj ideje hrvatsko-ukrajinskog zajedništva zbog čega je za svoj rad nagrađen mnogim nagradama i priznanjima. Kao profesor zagrebačke ukrainistike pokrenuo je ediciju *Ucrainiana Croatica*, kojoj je bio urednik. U navedenoj su ediciji od 2008. godine objavljena ukupno 23 naslova.

Općenito kada govorimo o liku i djelu Vatroslava Jagića u Paščenkovim istraživanjima, dva su znanstvena rada koja su posvećena znamenitom hrvatskom slavistu. Prvi je od njih rad *Vatroslav Jagić i ukrajinska usmena književnost*, objavljen 1996. godine u Zagrebu u dvojezičnom izdanju: *Hrvatska/Ukrajina. Kulturne veze od Jadrana do Dnjepra*. Petnaestak godina kasnije (2010.) Paščenko objavljuje i veću studiju naslovljenu *Slavist i imperiji. Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*.

2. PAŠČENKO O JAGIĆU I NJEGOVIM POGLEDIMA NA USMENU KNJIŽEVNOST

U prvom od navedenih radova Jevgenij Paščenko skreće pozornost kako je u širokom krugu Jagićevih znanstvenih interesa bilo i narodno stvaralaštvo. Zanimanje za folkloristiku kod Jagića se javlja tijekom šezdesetih godina 19. stoljeća, u vrijeme kada je ostvarivao mnoge kontakte sa znanstvenicima, posebice onima iz slavenskih zemalja koje je upoznao tijekom studentskih dana u Beču.

Paščenko ističe kako je Jagić glavnu pozornost usmjerio na povezanost usmenog stvaralaštva s povijesnim događajima, što je vidljivo u njegovim radovima posvećenima usmenoj narodnoj epici.¹

¹ Jevgenij PAŠČENKO, "Vatroslav Jagić i ukrajinska usmena književnost", *Hrvatska/Ukrajina. Kulturne veze od Jadrana do Dnjepra*, Društvo hrvatskih književnika, gl. ur. Jevgenij PAŠČENKO, Zagreb, 1996., 122.

Hrvatski je slavist također naglašavao kako je slavenska folkloristika već skupila mnogo folklorističke građe, smatrajući važnim poredbeno istražiti prozu slavenskih i drugih naroda. S time u vezi, Vatroslav Jagić održavao je kontakte sa znanstvenicima ponajprije iz Kijeva, Lavova i Harkiva² kojima se obraća s molbom da mu šalju ukrajinske rječnike i folklorne zbornike koji su mu bili potrebni za poredbenu analizu ukrajinskog folklora s folklorom ostalih slavenskih naroda.³

Posebice se zanimao za podrijetlo znamenitog srednjovjekovnog djela *Slovo o vojni Igorevoj*, interesirajući se za usporednu analizu Slova s ukrajinskim dumama,⁴ a u svojim se komparativnim istraživanjima dotiče i pitanja analogije u južnoslavenskom i istočnoslavenskom folkloru na primjeru duma i junačkih narodnih pjesama.⁵

3. PAŠČENKOVA STUDIJA O VATROSLAVU JAGIĆU

Drugi rad Jevgenija Paščenka posvećen Vatroslavu Jagiću naslovljen je *Slavist i imperiji. Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*. Svoju studiju podijelenu u jedanaest poglavlja autor otpočinje poviješću hrvatske ukrajinistike čije početke povezuje s Jurjem Križanićem koji se, po njegovu mišljenju, među prvim počeo zanimati za ukrajinski jezik i književnost baroknog razdoblja,⁶ no ubrzo – uslijed geopolitičkih okolnosti – dolazi do stagnacije tih prvih hrvatsko-ukrajinskih dodira. Interes za Ukrajinu obnavlja se tijekom 19. stoljeća, kada Šenoa prvi na južnoslavenskom prostoru prevodi Ševčenka, a njegov primjer slijede i neki drugi hrvatski književnici (poput Augusta Harambašića).

Kao što nam je poznato, životni put i znanstvena karijera Vatroslava Jagića povezana je uz dva velika imperija na koja i aludira Jevgenij Paščenko u naslovu svoje studije: dakako, riječ je o Austro-Ugarskoj Monarhiji i carskoj Rusiji unutar čijih je granica i živjela razdijeljena ukrajinska nacija.

² Znamenitom slavistu Ismailu Ivanoviču Sreznjevskom (1812. – 1880.), prvom doktoru slavistike u Rusiji, mladi Jagić 1865. godine upućuje pismo, moleći ga da ga upozna sa svojim radovima, ali i radovima drugih autora, ističući pritom veliko značenje koje je Rusija imala u razvoju slavenske filologije. Sreznjevski će Jagića podržati, baš kao što će i on u kasnijem razdoblju podržati mnoge mlade, među ostalim, i ukrajinske znanstvenike (Isto, 120).

³ Isto, 125.

⁴ O toj je temi Vatroslav Jagić posebice raspravljao s ukrajinskim jezikoslovcem i etnografom Pavlom Žytec'kim koji je na Jagićevu molbu napisao osvrt na tekst dume iz 17. stoljeća o porazu Bogdana Hmel'nyč'kog pod Berestečkom. Tekst je objavljen u Jagićevu *Archivu* (v. godište 1877., str. 297-307). Nadalje, Jagić se slaže i s interpretacijom Žytec'kog o jeziku i podrijetlu *Slova o vojni Igorevoj*. Paščenko ističe kako je Jagić, oslanjajući se na istraživanja ukrajinskih znanstvenika M. A. Maksymovčica i F. I. Buslajeva, slično kao i Žytec'kyj, smatrao da je *Slovo o vojni Igorevoj* po svojoj formi i zamisli srodno s ukrajinskim dumama (što je bio i stav ukrajinskih folklorista) (Isto, 128).

⁵ Isto, 128.

⁶ Jevgenij PAŠČENKO, *Juraj Križanić i Ukrajina*, Matica hrvatska, Zagreb, 2015.

Jevgenij Paščenko ističe kako je to vrijeme kada mladi ukrajinski intelektualci teže nacionalnoj neovisnosti, ali bivaju suočeni s represijom velikih imperija. Autor nastoji pokazati kako neravnopravan položaj pojedinih slavenskih naroda, te njihove težnje za neovisnošću, utječu na politička i ideološka uvjerenja onodobnih znanstvenika, posebice na Vatroslava Jagića i na njegov odnos prema ukrajinskom jeziku i kulturi.

Stoga Paščenko čitatelja upoznaje sa širim povijesnim kontekstom Ukrajine koji obuhvaća razdoblje od Kijevske Rusi pa sve do kraja 19. stoljeća. Osvrće se i na toponimiju i etnonimiju, skrećući pozornost na srednjovjekovno ime *Rus'* te na promjene koje su uslijedile kad se Moskovijska u svojim imperijalnim težnjama od 18. stoljeća počela nazivati Rusijom. U tom smislu, naglašava autor, politika carske Rusije nastojala je i terminologijom potisnuti i negirati ukrajinski identitet te je upotrebljavala za Ukrajinke pogrdne termine kao što su *Malorusija* i *Malorusi*, *malorusko narječje*.⁷

To razdoblje 19. stoljeća vrijeme je kad se Ukrajina suočavala s ekonomskom eksploatacijom, gubitkom kulturnog identiteta te rusifikacijom koja je posebice uzela maha u gradovima. Ukrajinci iz ruralnih područja, koji ih počinju naseljavati, bili su podvrgnuti ruskom jeziku i kulturi. A upravo Odesa postaje glavno središte rusifikacije u južnom dijelu zemlje. Odesa u koju kao mladi znanstvenik, na preporuku Ismaila Sreznjevskog, dolazi tridesetogodišnji Vatroslav Jagić.⁸

Nadalje, Paščenko skreće pozornost na sveučilišta i njihovo mjesto u tadašnjem ukrajinskom društvu, posebice se osvrće na novoosnovana sveučilišta tijekom 19. stoljeća u Harkivu, Kijevu i Odesi koja su utemeljena s ciljem jačanja i nametanja velikoruske carske politike.⁹ Naravno da u takvim okolnostima o znanstvenom proučavanju ukrajinske filologije nije moglo biti ni govora, posebice na Novorosijskom sveučilištu u Odesi. Ukrajinska se kultura uopće predstavljala kao sastavni dio ruske kulture. Jevgenij Paščenko tu tezu još dodatno potkrepljuje zanimljivim esejističkim prikazima koje je Jagić (doduše, anonimno), nakon posjeta Kijevu, napisao te ih objavio u zagrebačkoj *Hrvatskoj lipi* 1875. godine u kojima Kijev prikazuje u potpunosti kao ruski, ne i kao ukrajinski grad.¹⁰

Unatoč svemu, Jagić je tijekom svog boravka u Odesi uspostavio kontakte s filozofima ukrajinskog podrijetla. Na taj se način ipak uspio upoznati s ukrajinskom kulturom, etnografijom i filologijom.

Paščenko ističe da se, čak i nakon što je napustio Odesu, Jagić i dalje zanima za ukrajinske teme koje je uključivao u svoj slavistički časopis *Archiv*. Kao dobar pri-

⁷ Jevgenij PAŠČENKO, *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*, Hrvatsko-ukrajinsko društvo, Zagreb, 2010., 20.

⁸ Jagić boravi u Odesi od 1871. do 1874.

⁹ J. PAŠČENKO, *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*, 27.

¹⁰ Isto, 29.

mjer takve suradnje bio je već spomenuti istaknuti ukrajinski jezikoslovac, leksikograf i folklorist Pavlo Žytec'kyj, ali i drugi znanstvenici: Oleksandr Potebnja iz Harkiva, Oleksandr Kotljarevs'kyj, Volodymyr Antonovyč iz Kijeva, Omeljan Ogonovs'kyj iz Lavova.¹¹

Zahvaljujući upravo tim ostvarenim kontaktima, Jagić je kao slavist smatrao da je neophodno prikazati razvoj ukrajinskog jezika (onodobnom terminologijom – *maloruskog narječja*). U njegovoj korespondenciji ostala je zabilježena sljedeća misao: "Neophodno je skupiti sve u jednu cjelinu i kritički usporediti mišljenja o maloruskom narječju, razbacana po mnogim posebnim izdanjima".¹²

Možda je najbolji dokaz koji svjedoči o Jagićevu zanimanju za ukrajinski jezik njegova studija, doduše nedovršena, koja se danas čuva u zagrebačkoj sveučilišnoj knjižnici, a naslovljena je *Malorusskij jazyk*. U tekstu se govori o polemikama među ruskim i ukrajinskim jezikoslovcima vezano uz povijest ukrajinskog jezika. Jevgenij Paščenko posebno skreće pozornost da je Jagić svoj rukopis naslovio *Maloruski jezik*, točnije, on ga ipak naziva *jezikom*, a ne *narječjem* kao što ga je nazivala službena ruska znanost. Tu svoju primjedbku Paščenko dopunjuje i činjenicom da je u kontaktima s ruskim filolozima Jagić ukrajinski nazivao narječjem, dok je, boreći izvan Rusije, ukrajinski smatrao jezikom.¹³

U velikom poglavlju koje je Jevgenij Paščenko naslovio *Između dva imperija* autor se osvrće na razdoblje kada nakon smrti Ismaila Sreznjevskog Jagić biva pozvan preuzeti njegovo mjesto na peterburškom sveučilištu. U Peterburgu s jedne strane surađuje s poznatim slavistima i ruskim filolozima, ali s druge strane ostvaruje i kontakte s ukrajinskim intelektualcima koji borave u ruskoj prijestolnici (tu svako treba spomenuti ime istaknutog ukrajinskog književnika i povjesničara Mykole Kostomarov koji je i sam predavao na peterburškom sveučilištu). Upravo je od Kostomarov Vatroslav Jagić mogao saznati kako ukrajinski intelektualci gledaju na ukrajinsko pitanje unutar carske Rusije.¹⁴

Jevgenij Paščenko u tom kontekstu ističe sukus odnosa Vatroslava Jagića prema Ukrajincima i Ukrajini: podržavao je oslobođanje, afirmaciju ukrajinskog jezika, književnosti i kulture, međutim, istovremeno se pribojavao da bi ukrajinski intelektualci svojim težnjama prema državnoj neovisnosti Ukrajine mogli ugroziti slaven-sko zajedništvo. Stoga je bio skloniji liberalnijim reformama carske Rusije s Ukrajinom u njezinu sastavu.¹⁵

Nakon poziva iz Beča 1886. godine Jagić napušta Rusiju i odlazi u austrijsku prijestolnicu. U Beču se intenzivira njegov odnos s ukrajinskim znanstvenicima iz

¹¹ Isto, 32.

¹² Isto, 32.

¹³ Isto, 33.

¹⁴ Isto, 38.

¹⁵ Isto, 38.

Galicije što i jest tema pretposljednjeg poglavlja koje Paščenko posvećuje Ivanu Franku. Ivan Franko, nakon Tarasa Ševčenka, smatra se drugim velikim imenom ukrajinske književnosti druge polovice 19. te početka 20. stoljeća. Istaknuti ukrajinski intelektualac dolazi u Beč na studij nakon neuspjelih pokušaja obrane doktora u Lavovu. Kako ističe Jevgenij Paščenko, Franko je već tada stekao reputaciju gorljivog zagovornika ukrajinske neovisnosti, što se može iščitati i iz tri odbijene teme koje je htio obraditi u okviru doktorskog rada: prva od njih naslovljena je *Književni pokret Rusina 1848.*, a druga pak *Političko pjesništvo Tarasa Ševčenka*. Nakon toga napisao je disertaciju o Ivanu Vyšens'kom, ukrajinskom polemičaru druge polovice 16. i početka 17. stoljeća, no i treći put biva odbijen. Godine 1892. Ivan Franko dolazi na doktorski studij u Beč i Vatroslav Jagić isprva mu pristaje biti mentorom na temi o Vyšens'kom, međutim, nakon nekog vremena ipak mu predlaže da promjeni temu i posveti se istraživanju srednjovjekovne legende o *Baarlamu i Jozafatu* o kojoj se, po mišljenju Jagića, nedovoljno pisalo u filologiji.

Unatoč teškoj materijalnoj situaciji i obiteljskim problemima, Franko je naposljetku uspio doktorirati pod mentorstvom Vatroslava Jagića. Jevgenij Paščenko ostavlja otvorenu mogućnost da se promjenom teme Jagić nastajao ograditi od mogućih problema koje bi izazvala Frankova interpretacija znamenitog ukrajinskog polemičara.¹⁶

Osim Ivana Franka, i drugi su ukrajinski intelektualci, poput Osypa Makoveja, bili u Beču i studirali kod Jagića, Makovej će, primjerice, pod Jagićevim mentorstvom doktorirati s temom o Gundulićevu Osmanu. Paščenko nadalje skreće pozornost i na činjenicu da s krajem studija znanstvene veze između Vatroslava Jagića i Ivana Franka nisu prestale. Međutim, u političkim pogledima, vezanima uz ukrajinsko pitanje, u potpunosti je bilo jasno da su im pogledi bili suprotstavljeni.

U posljednjem poglavlju svoje studije pod nazivom *Iskušenja s Ukrajinom*, Paščenko se osvrće na stanje u carskoj Rusiji koja se suočavala s izazovima revolucije iz 1905. Vatroslav Jagić i nadalje je njegovao svoje rusofilstvo i podržavao ideju Rusije kao ključnog čimbenika u slavenskom zajedništvu. Zbog toga Jagić nije blagonaklono gledao na ukrajinske zahtjeve za neovisnošću, smatrajući da bi to ugrozilo slavensko zajedništvo. Štoviše, usprotivio se uključivanju Ivana Franka u Akademijin odbor za pitanja o statusu ukrajinskog jezika. Međutim, ispostavilo se da su znanstvenici Korš i Šahmatov, članovi tadašnje Ruske akademije znanosti – zbog političkih pritisaka – bili liberalnijih pogleda u odnosu na Jagića. Priznali su ukrajinski jezik kao zaseban te pridonijeli da se barem nakratko (tek do 1907.), ponovno na njemu moglo tiskati i objavljivati.¹⁷

¹⁶ J. PAŠČENKO, *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*, 45.

¹⁷ Isto, 53.

Referirajući se na očuvanu korespondenciju, Paščenko nadalje demonstrira kako se hrvatski slavist, vođen istim pobudama, suprotstavljao i ideji da se Ivan Franko i povjesničar Myhajlo Gruševs'kyj uključe na rad u ruskoj *Enciklopediji slavenske filologij*. Pritom, Jagić se suprotstavio prijedlogu da se Franko odabere za dopisnog člana Ruske akademije znanosti. U tom pogledu, Jevgenij Paščenko zaključuje: "Dok je kao politički čovjek u pogledu ukrajinstva zastupao stajališta vrlo srodna ruskim imperijalnim zastupnicima, Jagić je u filologiji davao određeni prostor ukrajinskim temama, ali je opet bio hladan prema nacionalno izraženim ukrajinskim autorima".¹⁸

4. PAŠČENKO O JAGIĆU – ZAKLJUČNO

Premda je Jevgenij Paščenko bio svjestan koliko su stavovi Vatroslava Jagića bili nepovoljni za Ukrajinke, Jagićeve je stavove ipak nastojao sagledati u duhu vremena, zaključivši da su se ovisno o mjestu i vremenu u Jagiću borila dva svjetonazora: onaj znanstvenika koji je Ukrajinke smatrao zasebnim etnosom, s pravom na svoj jezik, svoju književnost i kulturu; i političara rusofila koji je čvrsto vjerovao u potrebu očuvanja slavenskog zajedništva okupljenog oko Rusije, u potpunosti odbacujući ideju ukrajinske samostalnosti.

POPIS IZVORA I LITERATURE

- 1/ Ivan ESIH, "Vatroslav Jagić i Ukrajinci, Iz Jagićeve korespondencije u ruskoj akademiji znanosti", *Obzor*, 1937., 77 (1937.) 118, str. 2.
- 2/ Vatroslav JAGIĆ, "Pričanje o Kijevu gradu", *Hrvatska lipa*, 1875, str. 46, 56, 64, 72, 83, 108, 115, 122.
- 3/ Jevgenij PAŠČENKO, *Juraj Križanić i Ukrajina*, Matica hrvatska, Zagreb, 2015.
- 4/ Jevgenij PAŠČENKO, *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*, Hrvatsko-ukrajinsko društvo, Zagreb, 2010.
- 5/ Jevgenij PAŠČENKO, "Vatroslav Jagić i ukrajinska usmena književnost", *Hrvatska/Ukrajina. Kulturne veze od Jadrana do Dnjeptra*, Društvo hrvatskih književnika, gl. ur. Jevgenij PAŠČENKO, Zagreb, 1996., 119-130.

¹⁸ Isto, 57.

SUMMARY

VATROSLAV JAGIĆ IN THE SCIENTIFIC RESEARCH OF JEVGENIJ PAŠČENKO

Jevgenij Paščenko (1950 – 2021), Croatian Ukrainianist and Slavist, long-time professor of Ukrainian studies in Zagreb, in his scientific research dedicated to Vatroslav Jagić he tried to shed light on Jagić's attitude towards Ukrainians, their language and culture at the turn of the 20th century. In his scientific work, the paper *Vatroslav Jagić i ukrajinska usmena književnost* (*Vatroslav Jagić and Ukrainian oral literature*) should be highlighted, as well as the study *Slavist i imperiji: Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine* (*The Slavist and the Empires: Vatroslav Jagić between Galicia, Little Russia and Ukraine*). Paščenko introduces the Croatian reader to the broader context of Ukrainian political thought, and outlines Jagić's professorship at the University of Odesa, as well as his mentoring work with Ukrainian students at the University of Vienna, among which the great name of Ukrainian literature and science - Ivan Franko - is a point of contact between Jagić and Ukraine. Jagić and Franko will be linked by many years of acquaintance, but also by different views on individual Ukrainian issues. Paščenko also touches on the representation of Ukrainian philology in the *Encyclopedia of Slavic Philology*, a major work edited by Jagić. He also draws attention to the efforts of Croatian Slavists to have Ukrainian (Little Russian) themes equally represented in Slavistic publications of the time. Ultimately, in order to fully understand Jagić's occasionally ambivalent attitude towards Ukraine, Paščenko notes that depending on the place and time, two worldviews were fighting in Jagić: that of a scientist who considered Ukrainians a separate ethnic group and their language a separate language, and of a Russophile politician who firmly believed in the need to preserve Slavic unity gathered around Russia, completely rejecting the idea of Ukrainian independence.

Key Words: Jevgenij Paščenko; Vatroslav Jagić; Ivan Franko; Ukrainian philology, Ukrainian-Croatian relations.